

**Les natures estàtiques del
pintor Maties Palau Ferré:
flors, fruites i colors.**

Francesc Marco-Palau

Les natures estàtiques del pintor Maties Palau Ferré: flors, fruites i colors

Francesc **Marco-Palau**

Doctor en Història

marcopalaufrancesc@gmail.com

Resum: les natures estàtiques són una de les temàtiques característiques dels quadres del pintor, escultor i ceramista Maties Palau Ferré (Montblanc, 1921-2000), de qui el 2021 es commemorarà el centenari del seu naixement. En aquest treball s'analitzen de manera panoràmica els elements que componen els bodegons de l'artista, l'evolució dels colors emprats i els formats pictòrics, així com el significat que aquesta temàtica tenia per a ell.

Paraules clau: natura estàtica, bodegó, pintura, Maties Palau Ferré, art del segle XX

Els bodegons en l'obra de Palau Ferré.

Les figures femenines d'ulls ametllats són, sens dubte, la temàtica més reconeguda del pintor Maties Palau Ferré (Montblanc, 1921-2000). D'inspiració cubista, i amb elements expressionistes en el color, també els paisatges primaverals de Montblanc que plasma Palau Ferré sobre tela són especialment recordats.

Com les figures humanes –noies, arlequins, mares i filles– i el paisatgisme –amb la vila ducal emmurallada i el Pont Vell sobre el riu Francolí– els bodegons són, segurament, la tercera de les temàtiques més identificatives d'aquest nom singular de l'art català del segle XX del qual, l'any 2021, se'n commemorarà el centenari del naixement.

Pel que fa al vessant pictòric, a més de diverses combinacions entre les temàtiques descrites, també caldria fer esment de les seves composicions mitològiques, amb sirenes o minotaures, i també a les provinents de l'art sacre, amb la representació d'elements de la tradició cristiana.

Per bé que Palau Ferré també va ser escultor i ceramista, el cert és que els bodegons els trobem d'una manera molt majoritària

expressats en pintura: ja sigui en oli –fins als anys setanta– o tinta xinesa –a partir d'aleshores–, segons les diferents etapes de l'artista.

Aquest és, en qualsevol cas, tot just unes primeres notes de la qüestió, que hauran d'ampliar-se i aprofundir-se en estudis posteriors.

Maties Palau Ferré amb Montblanc al fons. Arxiu particular.

El concepte de “Natura estàtica”.

Quan parlem de bodegons al si de l'obra de Maties Palau Ferré, cal defugir el terme “natura morta” o “naturalesa morta”, per bé que aquest sigui el terme d'ús habitual tant en l'àmbit acadèmic com al conjunt de la societat.

En el seu cas, i fruit d'una reflexió teòrica per part de Palau Ferré, prefereix anomenar-ne “Natura estàtica”. Així ho expressava en una entrevista concedida al diari Pueblo, el 1970. L'artista no deixava lloc a dubte: “El terme exacta seria naturalesa estàtica. No es pot aconseguir una obra viva si es pinta quelcom mort”.

En qualsevol cas, estem parlant de la mateixa tipologia de quadres: la representació ordenada d'objectes en un espai ideat per l'artista a partir –sobretot– de fruites, flors, gerros o safates de diverses formes i mides. Gènere, aquest dels bodegons, que si

bé els artistes avantguardistes del segle XX van reinventar a partir de les seves pròpies concepcions contemporànies, ha estat motiu d'inspiració al llarg de tota la història de l'art, des de l'antiguitat fins als nostres dies.

Per bé que els quadres únicament florals –gerro amb flors– també podrien incloure's dins d'aquesta temàtica, l'objecte d'anàlisi d'aquest estudi es focalitza en els bodegons en els quals hi ha una combinació de diferents elements i on s'hi inclouen fruites, d'una manera primordial.

Natura estàtica amb síndria, gerros i tulipes
Tinta xinesa sobre paper-tela. Maties Palau Ferré.

El format i la distribució de l'espai

Ja als anys quaranta i cinquanta trobem els primers bodegons coneguts de l'artista. Es tracta d'obres molt primerenques, les més inicials de les quals tenen un caràcter fortament acadèmic, on la panoràmica realista hi té un paper fonamental. No és estrany, ja que és allò que els aprenentatges de l'Escola Superior de Belles Arts Sant Jordi de Barcelona de post-guerra oferien als futurs pintors.

Als cinquanta, quan ja trobem un estil de dibuix, forma i pinzellada força definit, copsem bodegons de tons terrossos, on els marrons hi

deixen una empremta crucial. En aquests hom pot imaginar-se que es tracta de moments viscuts al món agrari, com posen de manifest les teles a ratlles cromàtiques pròpies dels mantells de l'època i un cert fons paisatgista, molt difús. És la reivindicació de les arrels agrícoles i rurals d'un artista que, de Montblanc, havia fet el pas a la ciutat de Barcelona, però que desitjava remarcar la seva passió pel paisatge natal.

Si en aquests bodegons dels quaranta i els cinquanta el quadre és tot un, amb els diferents elements distribuïts de manera quotidiana en el marc de la composició, als quadres dels anys seixanta i setanta ja s'hi veurà una altra distribució que, de fet, als cinquanta també comença ja a apuntar. En aquest cas, l'artista tendirà a oferir un espai propi per a cadascun dels elements que integrin aquell quadre.

D'aquesta manera, els bodegons –generalment en teles quadrades– disposaran de tres o quatre espais equivalents i diferenciats per plans i colors. Cadascun d'aquests tres o quatre àmbits geomètrics serà reservat per alguna de les fruites o de les flors que tindrà, doncs, un espai al voltant seu que les singularitza. Sovint dues a la part superior i dues a la inferior.

Per bé que majoritàriament es tracti de bodegons de tendència quadrada, també en trobem alguns de marcat caràcter horitzontal, ideals per tenir una visió panoràmica. En aquests, els elements van situant-se al llarg d'una mateixa línia imaginària, sense superposicions d'altura.

Fragment de síndria de Natura estàtica.
Oli sobre tela. Maties Palau Ferré

Els colors

Pel que fa als colors que l'artista empra en els bodegons. Si dèiem que a la dècada de 1940 i 1950 trobàvem majoritàriament colors terrossos, marrons i càlids, els bodegons més recordats de Palau Ferré, els dels anys 1970, ja són tota una altra cosa.

A la dècada dels setanta, els colors de fons d'aquests tres o quatre àmbits en els quals es divideix el quadre acostuma a ser el negre –o el blanc, si es tracta d'una plàtera, com a base de la fruita–, amb alguna franja blava, fet que reforça encara més, per contrast, la vitalitat i la força del color dels elements dibuixats: flors, fruites o peixos d'intensos cromatismes. Aquests disposen de colors amb molta força: vermells verds, grocs i granats.

De manera excepcional, tanmateix, també trobem alguns bodegons on el color predominant del fons és el blau o fins i tot el rosa, el verd, tons lilosos o el mateix vermell, fet que ofereixen una lluminositat global molt més elevada a tot el quadre.

Fragment de raïm de Natura estàtica.
Oli sobre tela. Maties Palau Ferré

La fruita

Les peces de fruita són els elements constituents de les natures estàtiques de Palau Ferré ja que, sense aquestes, estaríem parlant de quadres florals o de quadres de peixos. Així, quines són les fruites que Palau Ferré inclou en els seus bodegons idealitzats? Fonamentalment les síndries, les peres i el raïm. Així, un d'aquests tres elements sempre hi serà, bé sol o combinat amb altres i amb safates de vímet o plàteres i gerros de terrissa o de cristall.

La síndria és una fruita que pel seu vermell captivador li desperta més interès. “Per què pinta tantes síndries?” li preguntava l'escriptor mallorquí Miquel Pons en un article al diari *Felanitx*. Palau Ferré responia amb poesia en el que podríem considerar un dels seus aforismes: “la síndria és foc que apaga la calor”. I la síndria la podem trobar tallada per la meitat o a porcions, o ambdues circumstàncies al mateix temps.

Tal com detalla el gastrònom Jaume Fàbrega, “la síndria és, per definició, la fruita que representa l'estiu (...) una fruita per compartir”. A Palau Ferré, la síndria li permet treballar el color vermell, aquell color del qual a l'Escola de Belles Arts els recomanaven de fugir. Si el vermell des de sempre havia agradat a Palau Ferré, va ser llavors quan l'artista va saber que si dominava el vermell, ho dominava tot. I Palau Ferré va omplir els seus bodegons de síndries “de color vermell, el color de la passió, del foc, de la sang, de la rosa...(...) va apostar pel color més difícil. Va encertar. La seva obra és l'alegria de viure”, en paraules de la periodista Carina Filella.

Pel que fa al raïm, que ell representa sovint amb les seves varietats de raïm blanc i de raïm negre i els seus pàmpols verdosos corresponents. Les vinyes són, per a Palau Ferré, la vida rural que reivindica, per bé que, interessat des de petit per l'art, mai va inclinar-se pel treball de la terra. Que no anés al tros, com era el propi del Montblanc agrícola d'aleshores, no volia dir que Palau Ferré no reivindicés aquesta ruralitat, que per a ell era la pròpia de la seva població natal on, recordem-ho, s'estableix de nou a la dècada de 1960, després dels anys de formació a Barcelona i París.

Les peres, oferien uns tocs verdosos i groguencs plens de vida i suavitat. La seva forma, sinuosa el feia jugar amb les corbes. Normalment, en una mateixa composició se'n troben dues o tres, ben a la vora però en posicions diferents.

Si la síndria, el raïm i les peres són les fruites predilectes dels seus quadres, en algunes composicions, de manera menys assídua,

també podem trobar-hi pomes –símbol del paradís–, llimones –només a l'inici, perquè sembla que va preferir la dolçor a l'acidesa–, i en alguna ocasió primerenca també el meló, per bé que, és clar, la síndria li oferia més força cromàtica.

Fragment de dues llimones de Natura estàtica amb peixos.
Oli sobre tela. Maties Palau Ferré

Els peixos

Ja des de l'inici, a més de les fruites que descrivíem, als bodegons Palau Ferré hi plasma peixos que, a més del símbol religiós que hi dona quan es tracta de composicions sacres, també li permet treballar el dibuix i les pinzellades. Si els primers eren més prims i simplificats, a mesura que n'amplia la grandària, també desenvolupa més els detalls dels ulls, les diverses aletes, la cua, etc.

Si als quadres primerencs els colors dels peixos eren suaus –rosats, groc pàl·lid, vermells pausats–, a partir del anys seixanta i sobretot setanta trobem peixos blaus, vermells i grocs de tonalitat molt destacada, que no deixen indiferent a qui admira l'obra. En alguna ocasió, també pinta un peix de múltiples colors, en el que seria l'exemple de l'expressionisme pictòric en la seva màxima projecció.

Tot i que podem trobar bodegons en que només hi apareix un peix, el cert és que l'artista sovint en representa dos, de colors diferents, situats l'un al costat de l'altra però de manera inversa, fet que ofereix dinamisme al llenç.

Fragment de peixos de Natura estàtica amb peixos.
Oli sobre tela. Maties Palau Ferré

Les flors

Com les fruites i els peixos, un altre dels elements comuns d'una part considerable dels bodegons de l'artista són les flors. Com abans havíem fet referència, Palau Ferré va pintar moltes composicions estrictament florals, moltes d'altres en què s'hi combina la figura femenina amb una flor, i també d'altres en què una composició global disposa d'un element floral. En aquest cas, però, ens centrem en les flors que l'artista situa en els bodegons.

Les flors dels bodegons sobresurten d'un gerro de terrissa o de cristall, segons el cas, i habitualment només n'hi ha una per quadre, per bé que en ocasions són gerros amb 3 o 4 flors en conjunt, d'una mateixa varietat o diversa.

En general es tracta de margarides, gladiols, tulipes, roses o gira-sols, cadascuna, és clar, amb els seu color associat. Les margarides estretes i llargues, de pètals blancs i cor groc; els gladiols, allargats, són lilosos, vermells o blanc trencat; les tulipes closes o obertes i amb varietat de color; les roses, d'un vermell pur; i els gira-sols,

enormes i d'un groc vital. Pel biòleg Ramon Folch, aquesta és una planta especialment artística: “camps encesos de gira-sols, galàxies de sols immòbils i coll-torts, enlluernadors... Van Dyck, Monet, Van Gogh, Palau Ferré...: tants i tants pintors captivats per l'inflamat groc solar dels gira-sols. Qui podria sorprendre-se'n?”, es preguntava.

Fragment de gira-sol de Natura estàtica.
Oli sobre tela. Maties Palau Ferré

Terrissa o cristall

Com hem anat fent referència al llarg de l'article, a més de les fruites, els peixos i les flors, trobem altres elements constructius en els bodegons de Palau Ferré. Es tracta de peces de terrissa o cristall que podem englobar en tot un conjunt de plats, plàteres, bols, copes de grans obertures, gerros esvelts o fruïteres amb peu, que sovint sustenten algun dels elements citats.

Els objectes de terrissa, de colors marronosos, possibiliten també enllaçar aquest quadres rurals dels anys cinquanta i seixanta amb la seva passió ceramista, que l'apropa a la tasca pacient dels antics artesans, per bé que ideada des d'un punt de vista estètic i artístic. El contacte amb la terra i la tradició, doncs, apareix també als bodegons a partir d'aquestes peces, sovint tres o quatre gerros l'un al costat de l'altre, que ofereixen també una verticalitat en aquell espai del quadre.

Si les peces són de cristall, l'artista hi mostra els reflexos translúcids de les superposicions de plans. Són vidres tintats de colors –vermells, blaus, verds, grocs– com, de fet, eren les copes i els gots que l'artista tenia a la seva casa pairal. Cristalleria que recordarien molts amics i periodistes, quan el visitaven a la Vila Ducal per conèixer les novetats de la seva trajectòria.

Ja sigui amb les peces de terrissa o de cristall, l'artista hi representa també la multiplicitat de formes que ell idea. També de manera ocasional trobem les tradicionals safates de vímet, quadrades o rectangulars, en les quals hi mostra peixos o raïm.

En algun quadre també veiem que Palau Ferré va incloure elements menys habituals, però igualment destacats, com morters o teteres, que ofereixen una visió més costumista d'aquelles obres en concret. .

Fragment de gerro de terrissa de Natura estàtica amb peixos.

Oli sobre tela. Maties Palau Ferré

Conclusions

Havent descrit i fet una primera anàlisi dels bodegons del pintor, escultor i ceramista Maties Palau Ferré, que ell denominava “naturalesa estàtica” o “natura estàtica”, podem concloure que aquest és un gènere que va cultivar essencialment en pintura, sobre oli –dels anys quaranta als setanta– i tinta-xinesa –a partir de la dècada de 1970.

Hem pogut veure com hi ha una evolució en el format de presentació. Si als inicis eren escenes rurals amb tot un conjunt d'elements unitaris, més endavant, l'artista subdivideix el llenç per oferir un espai propi a cadascun dels elements representats. Pel que fa al color, va d'uns primers bodegons de tons terrosos fins a composicions amb molta llum i colors intensos amb el predomini del vermell de la síndria.

S'ha constatat que els bodegons de Palau Ferré es componen, sobretot de fruites (síndria, raïm, peres, principalment); flors (margarides, gladiols, tulipes, roses o gira-sols, entre d'altres); peixos (primer més estrets i allargats, després més grans i elaborats) i gerros (terrisa o cristall).

Cal precisar que aquestes són unes primeres notes sobre els bodegons de l'artista a les que caldrà complementar i ampliar amb un estudi més extens.

Fragment de gerros de cristall Natura estàtica.
Oli sobre tela. Maties Palau Ferré

Bibliografia

- Farré Rofes, G. (2019) “La indumentària en l’obra del pintor Maties Palau Ferré”. *Aplec de Treballs*, número 37.
- Marco-Palau, F. (2013). “Montblanc i la Conca en la pintura de Maties Palau Ferré: imaginari, obra, referència”. *Aplec de Treballs*, núm. 31.
- Marco-Palau, F. (2019). *El pintor que cremava els seus quadres. Assaig biogràfic de Maties Palau Ferré*. Barcelona: Gregal.
- Marco-Palau, RN (2010). “Palau Ferré, *Guer-Blanc*. Picasso, *Guernica*”. *Congrés Internacional País Basc - Països Catalans: Camins de Trobada*.
- Marco-Palau, RN (2016).”La comunicació de l’art. L’artista Maties Palau Ferré vist pel poeta Josep M. Amorós Bayer.” *Aplec de Treballs*, núm.34
- Marco-Palau, RN; Marco-Palau, F. (2013). *Palau Ferré retourné à Paris*. París: Cité Universitaire.
- Marco-Palau, RN; Marco-Palau, F. (2014). “El Bosc de Poblet i les Muntanyes de Prades en el paisatgisme de Palau Ferré: unes primeres notes”. *IV Jornades sobre el Bosc de Poblet i les Muntanyes de Prades*.
- Marco-Palau, RN; Marco-Palau, F.(En premsa). *Palau Ferré. Pensament*.
- Palau Palau, RN. (2004). *Palau Ferré: el discurs artístic de la sardana*. Valls: La Torratxa.
- Palau Palau, RN. (2006). *Palau Ferré: la Rosa de l’Amor*. Valls: La Torratxa.
- Pons, M. (1977). *Conversacions amb Palau Ferré*. Felanitx: Ramon Llull.
- Pujals, JM. (2006). *Seqüències d’art*. Tarragona: Viena edicions.
- Salcedo, A. (2011). *Maties Palau Ferré i el seu paradís*. Tarragona: Viena edicions.
- Vallès, J. (1997). *Maties Palau Ferré. L’esguard guaita l’infinit*. Barcelona: Diccionari Ràfols.

Rebuda: agost de 2020

Valoració: Sofia Mata de la Cruz (URV)

Acceptació: setembre de 2020